तान्येव सप्त वर्षाण्यनुक्रमात् । तत्रापि पर्वताः सप्त वर्षविच्छेदकारिणः । पूर्वस्तत्रोदयगिरिर्जठराधारस्तथा परः । तथा रैवतकः श्यामस्तथैवास्तगिरिर्द्विज ! । आग्नेयस्तथा रम्यः केसरी पर्वतोत्तमः । शाकस्तत्र महाशैलः सिद्धगन्धर्वसेवितः । तत्पुत्रवातसंसर्गाद्दुःखादेव जायते परः । तत्र पुण्या जनपदास्तुर्वर्णसमन्विताः । मद्यपास्तत्र महापुण्याः सर्वपापभयापहाः । सुकुमारी कुमारी च नलिनी रेणुका तथा । इक्षुश्च धेनुका चैव नभस्वी सप्तमी तथा । अन्यास्तत्रोत्तमास्तत्र क्षुद्रनद्यो महाशने ! । महीधरास्तथा चात्र शतशोऽथ सहस्रशः । ताः पिबन्ति सदायुक्ता जलदादिषु ये स्थिताः । वर्षन्ते जनपदाः स्वर्गादभ्येत्य मेदिनीम् । धर्मेहानिर्न तेषां न संघर्षः परस्परम् । मर्यादाव्युत्क्रमो नापि तेषु देशेषु सप्तसु । मागाश्च मागधाश्चैव मानसा मन्दगास्तथा । मागा ब्राह्मणभूयिष्ठा मागधा क्षत्रियास्तथा । वैश्यास्तु मानसास्तेषां शूद्रास्तेषां तु मन्दगाः । शाकद्वीपे तु तैर्देवैः सूर्यरूपधरो शने ! । यथोक्तैरिज्यते सत्यकर्मभिर्नियतात्मभिः । शाकद्वीपस्तु मैत्रेय ! क्षीरोदेन समन्ततः । शाकद्वीपप्रमाणेन वलयेनेव वेष्टितः । क्षीराब्धिः सर्वतो ब्रह्मन् ! पुष्कराख्येन वेष्टितः । द्वीपेन शाकद्वीपात्तु द्विगुणेन समन्ततः । पुष्कराख्यद्वीपपतेर्महावीतोऽभवत् सुतः । धातकिश्च तयोस्तत्र द्वे वर्षे नाम चिह्निते । महावीतं तथैवान्यत् धातकीषण्डमण्डितम् । एकश्चात्र महाभाग ! प्रख्यातो वर्षपर्वतः । मानसोत्तरसंज्ञो वै मध्यतो वलयाकृतिः । योजनानां सहस्राणि अर्द्धं पञ्चाशदुच्छ्रितः । तावदेव च विस्तीर्णः सर्वतः परिमण्डलः । पुष्करद्वीपवलयं मध्ये संविभजन्निव । स्थितोऽसौ समन्तात् मैत्रो व्याप्य तदर्धमहवम् । वलयाकारमेवैकं तयोर्वर्षं तथा गिरिः । दशवर्षसहस्राणि यत्र जीवन्ति मानवाः । निरामया विशोकाश्च रागद्वेषविवर्जिताः । अधमोत्तमौ न तेष्वास्तां न वधबन्धौ द्विज ! नेर्ष्यासूयामयरोगो दोषो लोभादिको न च । महावीतं महावर्षं धातकीषण्डमन्ततः । मानसोत्तरशैलश्च देवदैत्यादिसेवितः । यस्मान्नतं न तत्राद्रौ द्वीपे पुष्करसंज्ञिते । न तत्र मैत्रनद्यो वा द्वीपे वर्षद्वयान्विते । तस्मात्तेषां सदा सौख्यं सहजाद्देवसत्रैकरूपिणः । वर्णाश्रमाचारहीनं वर्णाहरणवर्जितम् । तयोर्वास्तोदयस्तीर्थिपुत्र मारहितश्च तत् । वर्षद्वयस्य मैत्रेय ! भौमः स्वर्गोऽयसत्तमः । सर्वश्च सुखदः कालो जरारोगादिवर्जितः । पुष्करे धातकीखण्डे महावीते च वै शने ! । न्यग्रोधः पुष्करद्वीपे ब्रह्मणः स्थानसत्तमम् । तस्मिन्निवसति ब्रह्मा पूज्यमानः सुरासुरैः । आदृष्टजलोदधिना पुष्करः परिवेष्टितः । वलयेन पुष्करस्यैव विस्तारान्मण्डलात्तथा । एवं द्वीपाः सहस्रेषु सप्त सप्तभिरावृताः । द्वीपस्यैव सहस्रस्य समानौ द्विगुणौ परौ । पर्वतानि सदा सर्वसहस्रेषु समानि वै । अनतिरिक्तता तेषां कदाचिद्वै न जायते । स्वाभीष्टसम्मिलसंयोगादुद्वेजि सलिलं यथा । तथेन्दुदृष्टौ सलिलमम्भोधौ शनिवत्तम ! । अनुमानातिरिक्तानि वर्द्धन्त्यापो शुसन्ति च । उदयास्तमनेऽन्दोः पञ्चदशोः शुक्लकृष्णयोः । दशोत्तराणि पञ्चैव अङ्गुलानां शतानि वै । अपां वृद्धिस्तथा ह्रासो वासुदेवीयां महाशने ! । भोजनं पुष्करद्वीपे तत्र स्वयमुपस्थितम् । यत्र संभुञ्जते विप्र ! प्रजाः सर्वाः सदैव हि । आदृष्टस्य पुरतो दृश्यते लोकसंस्थितिः । द्विगुणा वासुनी भूमिः सर्वत्रसुविवर्जिता । लोकालोकस्ततः शैलो योजनायुतविस्तरः । उच्छ्रायेणापि तावन्ति सहस्राण्युच्छ्रयो हि सः । ततस्तमः समावृत्य तं शैलं सर्वतः स्थितम् । तमश्चाण्डकटाहेन समन्तात् हरिवेष्टितम् । पञ्चाशत्कोटिविस्तीर्णा सेयमुर्वी महाशने ! । सहैवाण्डकटाहेन सहीपाब्धिमहीधरा । सेयं धात्री विधात्री च सर्वभूतसुखाधिका । आधारभूता सर्वेषां मैत्रेय ! जगतामिति" ।

भूगोलस्थितत्वे युक्तिः खगोलशब्दे उक्ता अधिकमत्र विशिष्यते इलावृतवर्षोत्पत्तिर्विदां मते भूगोलस्यैव दक्षिणोत्तरगतिभ्यां सूर्यस्य उत्तरदक्षिणगतिलं वर्त्तते स्थिरस्य सूर्यस्य उत्तरदक्षिणायनयोरसम्भवादिति । तदेतन्नातिमतीवाश्रद्धेयं भूगोलस्य दक्षिणोत्तरगतिस्वीकारे सूर्यस्यैव क्षत्तिकारोहिण्योश्चटकगजाधादीनामपि उत्तरदक्षिणयोर्गतिः प्रसज्येत न च तथा दृश्यते तेषाञ्च यथा विशेषनामभरसंख्या वीरागमे पठिता तादृशान्तर एव प्रत्यक्षं दर्शनं न ननानपि उत्तरदक्षिणायनमिति विवेच्य भूगोलस्य स्थिरत्वमतुसन्धातव्यम् ।

भूच्छाया स्त्री भुवश्छाया । सूर्यकिरणावरणात् आपाने राहुपदाभिधाने । तमसि २ अन्धकारे च यद्भाषा ।

भूजन्तु पु० भूरिव जन्तुः । नाके हस्तिनि राजनि० ।

भूजम्बू स्त्री भुवो जम्बूरिव स्वादुत्वात् । । लोधुमे २ विकङ्कत-